

DIN REALIZĂRILE FOLCLORISTICII NOASTRE

Corul de la Chizătău În anul 1840 este numit preot la Chizătău Trifu Șepeșan « un tânăr entuziast, cu talent muzical și voce sonoră și foarte simpatice ». El înlocuiește pe bătrînul preot Rădulescu, pe a cărui fiică o ia în căsătorie.

La venirea lui Trifu Șepeșan în Chizătău, țărani erau încă iobagi. Năzuințele lor de eliberare națională și socială îi erau bine cunoscute tînărului preot. Și părinții săi, țărani iobagi în comuna Secusgiu¹, nutreau aceleași sentimente.

Legătura spirituală dintre săteni și noul venit s-a făcut foarte ușor, iar Trifu Șepeșan a putut să-și continue activitatea corală începută la Arad, dînd naștere astfel primului cor de plugari din România, al cărui centenar îl sărbătorim anul acesta.

Meritul străduințelor sale este deosebit de mare, mai ales dacă ținem seama de faptul că Trifu Șepeșan nu cunoștea nici un fel de notație muzicală, sau vreun instrument. Se știe doar, că în timpul cît a fost student în teologie, la Arad, a condus corul bisericesc, care dădea răspunsurile la liturghie. După părerea unora, acest cor cînta pe 3 voci: o voce primă, care purta melodia, a doua care « secunda » adică o susținea la terță inferioară și a treia care ținea un ison pe tonică. Totul însă, după metoda în care se cînta la strană, adică după ureche.

În favoarea celor care susțin aceasta, ar pleda oarecum, sistemul de acompaniere a melodiei la terță inferioară, ce se practică și astăzi în Banat și care se pare să fie mult mai vechi. De asemenea, nu era străin muzicii de strană nici cîntatul cu ison — astăzi dispărut cu totul.

Coriolan Brediceanu, ne prezintă în lucrarea sa *Date și reminiscențe pentru istoria reuniunii romîne de cîntare și musică din Lugoj*², situația corului bisericesc din Lugoj la 1860, cînd cei cițiva membrii vechi ce au mai rămas « nemai putînd să întrunească un quartet, au încetat a mai cînta liturghia pe note ». Și continuă: « Glasul gurei, cu isonul, eară a apucat de de-asupra, dar în ce privește gustul, modulațiunea, cîntarea bisericească s-a curățit de multe sucituri și deosebit copiii de la școala susținută de învățătorul Ștefan Lipovan, cîntau atît pe mic, cît și pe mare³, curat precis și plăcut și cu susținerea duhului ortodocsiei, încît cîntarea se generaliza, tot poporul cînta împreună și așa cîntarea era plăcerea și avutul comun ». Se vede de aici că acest rudiment de polifonie primitivă avea oarecare răspindire în acea vreme. Forme asemănătoare sînt în zilele noastre foarte des întîlnite în Banat. Sînt zone întregi, de pildă împrejurimile Oraviței, Valea Almăjului ș.a. în care bărbații cînd sînt în grup nu cîntă nici o melodie populară la unison. Uneori femeile cîntă așîderea. Care este originea acestei tehnici polifonice nu s-a cercetat încă. Nu se știe cît din acest mod de cîntare de datorește unei influențe eterogene, venită prin sîrbi, cît este o consecință a activității corale, vechi și de largă amploare aici, și nici cît este moștenire tradițională. În sudul Banatului s-au descoperit în unele cîntări rituale de înmormîntare, forme polifonice vocale bazate pe unison, după toate probabilitățile străvechi.

Venit la Chizătău, Trifu Șepeșan a încercat să introducă și aici tehnica de execuție corală practică la Arad. După unele informații culese la fața locului, în august 1840 el a adunat tineretul din sat și a pus bazele cîntării răspunsurilor liturgice în grup.

Dealtfel nici nu putem crede că « tînărul entuziast, cu talent muzical și voce sonoră și foarte simpatice », și cu experiența dobîndită la Arad, să fi așteptat 17 ani — conform datelor istorice — pînă să pună în practică ceea ce, fără exagerare credem că îl pasiona.

Abia la 1857 « corul » său a fost luat în seamă de către forurile bisericii, care îi conferă recunoașterea oficială.

¹ Comună situată între Timișoara și Arad.

² Coriolan Brediceanu; *Date și reminiscențe pentru istoria reuniunii romîne de cîntare și musică din Lugoj* — culese și scrise de . . . Lugoj, Tipografia Ioan Florea, 1900, p. 24.

³ « Pe mic » = cîntare simplă; « Pe mare » = cîntare înflorită.

Și dacă « oficial » se poate vorbi de corul plugarilor de la Chizătău abia din 1857, existența lui este, fără doar și poate, anterioară acestei date. S-ar putea bănuși că simbul viitorului cor a luat ființă în însăși anul venirii în comună a inimosului preot. Ar rivaliza în acest caz cu corul de la Lugoș, care așa cum se știe, ocupă primul loc în istoria muzicii corale românești. « Această s-a întâmplat la 24 noiembrie 1840, când sub nr. 34, adunarea bisericească a hotărât a plăti 200 fl.⁴ unui profesor cu numele Faifer din Timișoara ca să instruiască pe lugoșenii trimiși acolo, în cântarea pe note »⁵. Iar documentul privind hotărârea adunării bisericești, sună astfel: « Văzînd toată c.⁶ adunare, a domnului preses⁷ propunere a fi bună și de lipsă, ca și la noi încă, în biserica noastră filarmunia aceasta frumoasă să se introducă, și ca magisterul Faifer pentru învățătura de o va da, 200 fl. a-i da, s-au rezolvat cu acea luare de seamă, fiindcă Dl. Ioan Vancea și așa merge în trebile sale la Timișoara, ca dînsul legăturală să facă și despre banii aceia ce-i va fi primit magisterul, totdeauna de la el cvită⁸ să se ia și acea apoi în mîna episcopului predîndu-se, ca apoi să se poată pune spre arătare în risipirea bisericeii. Iar învățătorul Georgie Ghina și Ioan Pavel, dimpreună cu copiii totdeauna, cînd numai se va cere a cînta, va fi îndatorați și nici cînd părinții pe fiii săi de la cîntare a-i opri sau opăci⁹ să nu fie volnici¹⁰ și învățătorul Ghina pe amîndoi învățătorii locului, adecă pe Ilie Miescu și pe Georgie Ventilă după metoda cîștigat a-i învăța să fie îndatorat, — se așază »¹¹.

Coriolan Brediceanu ne informează că prima liturghie s-a cîntat la paști în anul 1841, cînd « a fost suprîndere ne mai pomenită de plăcută, încîntătoare... După liturghie au stat toți creștinii în mijlocul bisericeii și au așteptat pe bravii cîntăreți pînă s-or coborît din chor ca să-i feliciteze și să se feliciteze »¹².

Din aceste date rezultă că lugoșenii au cîntat pentru prima oară în cor, la paști, în primăvara anului 1841, iar chizătăenii lui Trifu Șepețan, după tradiția locală, în toamna anului 1840. Că aceștia din urmă n-au cîntat pe note și nici pe patru voci, este adevărat, dar cum cîntatul în grup instruit îl numim cor, fie el, numai pe două sau trei voci, se pare că plugarii din Chizătău au premerș lugoșenilor, în cîntul coral la romîni.

Cît privește repertoriul celor două coruri, el a cuprins la început numai cîntări bisericești, așa cum spune de altfel și C. Brediceanu: « Despre cultivarea cîntărilor lumești în cartier nu avem urme, faptul însă că s-a cultivat cîntarea pe note, au adus pe romîni în atingere cu lumea muzicală »¹³.

Desigur că cei de la Chizătău nu se pot fâli dintr-un început de o « atingere cu lumea muzicală », deoarece conducătorul lor nu luase lecții de muzică pentru ca să poată cultiva cîntarea pe note. Acest sistem avansat îl va introduce la Chizătău ceva mai tîrziu, Ioniță Șepețan, primul fiu al preotului Trifu Șepețan. Ioniță a adunat cîteva din puținele piese corale românești de pe atunci, instruind corul după note, ajutîndu-se cu vioara, pe care o cunoștea foarte bine¹⁴.

Pregătîți în felul acesta, coriștii de la Chizătău au susținut primul concert la Timișoara în anul 1866, stîrnind entuziasmul publicului. S-au cîntat cu această ocazie, în cor, pe patru voci bărbătești: *Deșteaptă-te romîne, Acum e miezul nopții, Iancu merge la Abrud și Eu aveam odată...*

« Efectul acestui prim concert — spune prof. Iosif Velceanu — unde plugarul romîn a pășit pentru prima dată pe scenă, a fost atît de strălucit și admirat chiar de străini și însuflețitor pentru ai noștri, încît în anii următori, la 1868 corul a fost primit pentru a 2-a oară în reduta Timișorii, iar în a. 1869 în sala « Crucea Albă » din Arad »¹⁵.

În afară de aceste concerte însemnate, de la Timișoara și Arad, Trifu Șepețan a colindat cu corul său multe sate bănățene, trezînd gustul țărănilor romîni pentru « cîntarea armonioasă ».

După moartea lui Ioniță (1870) se pare că a intervenit un moment de stagnare a cîntatului după note la Chizătău. S-a ridicat însă, foarte curînd, cel de al doilea fiu, Lucian, care fiind încă student în acea vreme, instruieste corul doar în timpul vacanțelor, întreprinzînd chiar și cîteva turnee în această perioadă, dintre care unul la Lipova în 1878 și altul în 1879, la Secusigiu, comuna bunicilor săi.

Din 1880, Trifu Șepețan a cedat definitiv fiului său Lucian postul de preot și cel de conducător al corului.

⁴ Florint, monetă a timpului.

⁵ Coriolan Brediceanu, lucr. cit., p. 9.

⁶ c. = cîntită.

⁷ preses = se pronunță: « prezăș », precedinte.

⁸ chitanță.

⁹ împiedeca.

¹⁰ liber.

¹¹ Coriolan Brediceanu, lucr. cit., pag. 12.

¹² idem — p. 16.

¹³ Coriolan Brediceanu, lucr. cit., p. 17.

¹⁴ Contemporanii îl socoteau drept un « celebru violonist ».

¹⁵ Prof. Iosif Velceanu — *Doi înfăptuitori: Muzicescu și Vidu. Opera lor pt. unitate națională. Apostolatul lui Muzicescu în Ardeal și Banat*, Timișoara, Tipografia « Union », f. d. p. 41.

Lucian Șepețan s-a născut la Chizătău în anul 1855. Urmează liceul la Hallas în Ungaria și teologia la Arad. Toată copilăria și adolescența și-a petrecut-o în preajma corului și a țăranilor din Chizătău, de care s-a legat pentru toată viața. Și el cînta la vioară, ca și fratele său mai mare, iar în timpul studiilor la Arad, a condus corul studenților, în condiții cu totul altele decît tatăl său cu mulți ani în urmă. Aici el a dobîndit o bogată experiență dirijorală.

În 1880 a venit la Chizătău, cu același entuziasm cu care venise și Trifu Șepețan în 1840. Ajutat cu sfaturi înțelepte în cei opt ani cît mai trăiește tatăl său și avînd calități muzicale deosebite, precum și o experiență bogată din timpul studenției, Lucian Șepețan a reușit să ridice corul țăranilor de la Chizătău la cele mai înalte culmi pe care le-a atins de-a lungul celor 100 de ani de existență. Tot el, a pus bazele unei adevărate școli populare de muzică la Chizătău, creînd o tradiție care se păstrează pînă astăzi, privind cititul notelor și cunoașterea unui instrument. Cursurile ținute de el cuprindeau atît pe cei mici cît și pe cei vîrstnici. Pentru copii, cursul se rezumă la alfabetizare muzicală, ei urmînd să devină viitoarele cadre ale corului. Pe coriști, în afară de cititul notelor, i-a învățat cum trebuie să cînte, cum trebuie să emită sunetele și cum trebuie să respire, spre a putea ajunge la omogenizarea ansamblului. În fine, a treia categorie și cea mai importantă dintre învățăceii săi, cuprindea bărbații și flăcăii care urmau să devină conducătorii de cor. Pe aceștia i-a învățat să cînte și dintr-un instrument muzical, necesar în instruirea corului. El a socotit că vioara este mai puțin potrivită, fiindcă — spunea el — mina țăranului care ține cu putere coarnea plugului nu are atîta flexibilitate. În schimb flautul fiind mai aproape de fluierul strămoșesc și mai ușor de purtat în deplasări, i-a deprins să-l minuiască pe acesta. Și azi se pot întîlni în satele bănățene dirijori țărani care instruiesc corul servindu-se de flaut.

Școala de muzică a lui Lucian Șepețan, a scos la iveală o seamă de talente din popor. Țăranii instruiți la Chizătău au devenit dirijori și au fost inițiatorii multor coruri țărănești din Banat. În fotografia datată 1892 la Sibiu, țăranca Maria Matei, născută Repeșan, acum în vîrstă de 66 ani, fostă solistă a corului, ca și tatăl ei Dimitrie Repeșan, mi-a arătat unsprezece inși despre care spunea: « aștia sînt toți conducători, instruiți de popa Lucian ».

Cu asemenea coriști, Lucian Șepețan s-a prezentat în 1882 la un concurs în Timișoara, unde a înfruntat zece coruri nemțești și corul romînesc din Lugoj.

Iată ce scriu cronicile vremii despre acest concurs: « Corul plugarilor din Chizătău a produs un efect epocal, adecă ceva neînchipuibil și nemai văzut și auzit în Timișoara. De la apariția cîntăreților în sală au început aplauzele frenetice, căci exteriorul lor era ceva încîntător și impunător. A cîntat piesa „Junimea parisană” cu o precizie și efect uimitor, încît lumea nu crede și mulți ne întrebă pe stradă: este posibil ca acei cîntăreți să fie plugari de la coarnele plugului » sau: « Nicicînd vreun artist nu a cules atîtea aplauze »¹⁶.

La « ruga »¹⁷ de Sîntă-Marie Mică din 8 septembrie 1882, corul și-a serbat jubileul de 25 de ani. Tot atunci s-a organizat primul concurs al corurilor țărănești din Banat, roade ale începutului săvîrșit de Trifu Șepețan. Au luat parte la acest concurs corurile țărănești din comunele: Belinț, dirijor țăranul Costa Micu; Cebza, dirijor preotul Bugariu; Gruni, dirijor învățătorul Brătescu; Budinț, dirijor învățătorul Aga; Coșteiu Mare, dirijor învățătorul Secoșan; Ictar, dirijor țăranul Popovici; Herendești, dirijor țăranul Mărgineanu; Paniova, dirijor Zimmermann; Satul Mic, dirijor învățătorul Lugojan; Semlac, dirijor învățătorul Roșu; Sihla, dirijor țăranul Stoicănescu.

Părintele Sever Șepețan, îmi spune că cei de la Chizătău nu au concurat, dînd numai onorurile de gazde.

La încheierea concursului toate corurile unite laolaltă cu corul gazdă, au intonat cîntecul revoluționarilor romîni din 1848: *Deșteaptă-te romîne*. « Publicul s-a ridicat în picioare și stînd a ascultat . . . »¹⁸.

În cadrul acestei mărețe serbări, membrii corului din Chizătău, au jucat piesa « Nunta țărănească ». « Și este un lucru nou, nemai văzut pînă astăzi, adecă să vezi pe plugari jucînd piesă teatrală înaintea unui public ales. Cum a succes piesa ? Nu numai bine, ci admirabil »¹⁹.

Din juriul concursului a făcut parte și Ciprian Porumbescu pe atunci profesor de muzică la Brașov, împreună cu Ioan Lengher, reprezentantul Reuniunii de cîntare și muzică din Brașov.

Intors de la Chizătău, Ciprian Porumbescu a scris un articol în « Gazeta Transilvaniei », despre cele văzute în Banat și despre « lumea cîntăreață de la Chizătău », care pentru el, este « o experiență ce nu are cu ce o asemăna ».

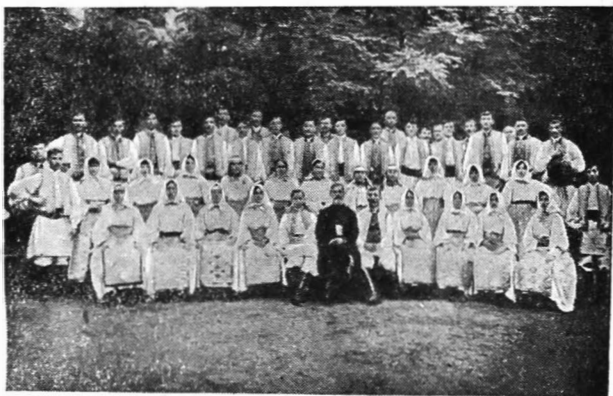
¹⁶ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 42.

¹⁷ Serbare cu prilejul hramului bisericii.

¹⁸ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 43.

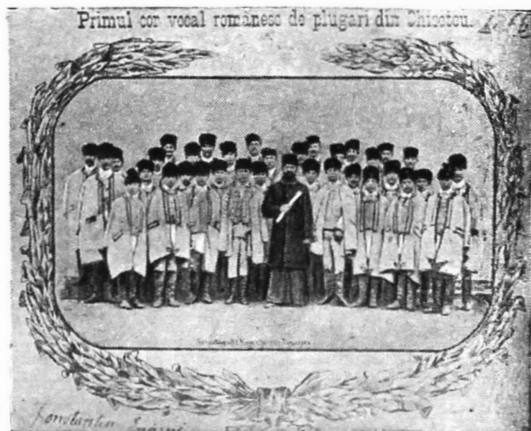
¹⁹ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 43.

Privitor la acest articol el scrie părinților săi următoarele: « l-am scris în special pentru acei români, care n-au fost acolo, cari însă priveau tot lucrul acesta cam peste umere, să le fie de învățătură »²⁰. În septembrie 1882, îi scrie surorii sale Marioara, printre altele, cele ce urmează: «...corurile premiate sînt atît de minunate, încît societățile noastre de cîntare din Brașov îi, față de

Corul de la Chizătău în perioada cînd a cucerit cel mai frumos renume. Dirijor Lucian Șepeșan.

ele, nimica întreagă. Și acestea-s societăți curat țărănești, și numai de țărani instruite și dirijate. Te uitați cu emoție la marșialele chipuri care cu notele în mină urcau scena și se așezau în semicerc, pe cînt dirigențul, postat în mijlocul lor, dădea cu mina măsura, cu acea mină pe care noi o știm

Prima formație a corului pe patru voci la concertul de la Timișoara din 1866, condus de Trifu Șepeșan.

că poate să poarte doar plugul și toporul. Cînd apoi toate corurile de-odată (300 de inși) întinară imnul Deșteaptă-te, Romine, atunci toți ochii se umeziră.

Fiind ales în juriul de arbitru aveam vot aproape decisiv. Eu și Lengher furăm sărbătoriți în gradul superlativ și pretutindene furăm primiți cît se poate de bine. Seara teatru și apoi dans. Dar ăsta fu dans general: intelectuali și țărani de-a valma. Și numai dansuri naționale: Lugojana, Ardeleana, Pe picior, De doi, etc. Lucru acesta nu mi-a fost dat să văd și probabil nici n-o să-l mai văd așa curînd»²¹.

Acest eveniment l-a mișcat profund pe înaintașul muzicii noastre, după cum reiese și dintr-o scrisoare trimisă tatălui său: « Epistola D-tale am primit-o, în care vă exprimați bucuria despre

²⁰ Prof. Mihail Gr. Poslușnicu, *Din trecutul muzical al Romînilor: Ciprian Porumbescu*, București, « Cartea Romînească », 1926, p. 45.

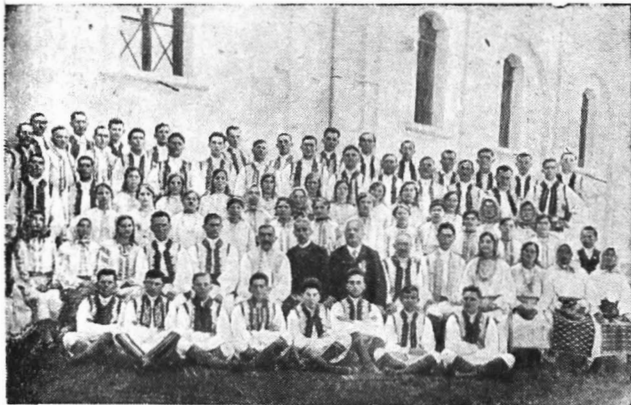
²¹ Prof. Mihail Gr. Poslușnicu, lucr. cit., p. 46

călătoria mea la Chizătău. Credeți-mă că și eu am avut o îndestulare deosebită... O călătorie atât de frumoasă și interesantă și încă la o *astfel de ocaziune* monumentoasă pentru noi rominii, nu cred ca s-o mai fac vreodată în viața mea. Pe mine, ca pe unul carele pînă acuma prin țări rominești puțin am fost, totul m-a interesat. Locurile, datinile, oamenii înseși, porturile lor, cari

Corul de la Chizătău în turneul de la Sibiu, (1892) condus de Lucian Șepețan.

lucruri în Banat toate-s altmintrelea decît cum le-am văzut pînă acuma, dar am și văzut că noi față de rominii bănățeni sîntem în toată privința foarte îndărăpt, și că nu purcedem pe o cale atât de sănătoasă și solidă ca dinșii... »²².

Corul de la Chizătău, la jubileul de 80 de ani (1937) la mijloc Sever Șepețan, avînd în sînga și în dreapta dirijori țărani, instruiți la școala Șepețenilor.

Nu peste multă vreme, Lucian Șepețan a introdus și vocile de femei în cor. În turneul de la Arad din 1884, pe lângă piesele bărbătești s-a executat și *Hora Sinai* de Ciprian Porumbescu. Aceasta « a produs o încîntătoare surprindere în public ». Nu ar fi exclus, ca la această inițiativă să nu fi fost străin sfatul lui C. Porumbescu și poate pilda corului, pe atunci mixt, al lugojenilor. La rîndul său repertoriul coral scris pentru formațiile mixte, mai bogat, a putut hotări pe Lucian Șepețan să facă un pas înainte și să prefacă corul bărbătesc într-un cor mixt.

Faima din ce în ce mai mare, ce și-a făurit-o corul plugarilor de la Chizătău, l-a făcut să fie solicitat pretutindeni unde se pregătea vreo serbare rominească mai deosebită. În 1887 au fost invitați să cînte la jubileul de 50 de ani de preoție a episcopului Ioan Popasu din Caransebeș, iar cu un an mai tîrziu, la concursul organizat de Societatea pentru fondul de teatru, la Lugoj. Aci, în

fața celor douăsprezece coruri participante au câștigat premiul I și le-a fost înmînată o cupă de argint, pe care au dăruit-o bisericii din Chizătău, să servească drept potir. Patriotul Iosif Vulcan, președintele Societății pentru fondul de teatru, a rostit cu acest prilej o cuvîntare, în care, printre altele, a spus următoarele: «Tot ce-mi pare rău este, că nu putem să aducem aici pe aceia, care combat capabilitatea de cultură a poporului român»²³.

Nu mult după aceasta a apărut și piesa « Ruga de la Chizătău » scrisă de Iosif Vulcan, pe care membrii corului au și jucat-o în 1889 la Caransebeș, cu ocazia adunării generale a Societății pentru fondul de teatru. De la această dată, ei au reprezentat-o ori de cîte ori au avut prilejul.

Acest fapt marchează o nouă etapă în dezvoltarea și lărgirea caracterului laic al activității corului.

Una din deplasările ce le-a rămas mult timp de amintire, a fost concertul de la Orșova (1890) cu excursia pe Dunăre pînă la Ada-Kaleh și mai ales concertul dat în ziua următoare la Băile-Herculane, la care au fost de față și frații de peste munți.

O nespus de mare sărbătoare în viața culturală a Banatului a fost turneul corului metropolitan din Iași, sub conducerea lui Gavril Musicescu. Corul de la Chizătău i-a întîmpinat pe ieșeni în gara Lugoj, cu cîntece, apoi după ce s-au îmbrățișat, au schimbat fotografiile corurilor între ei, iar Musicescu le-a dăruit o colecție de douăsprezece cîntece populare, armonizate « conform gamelor în care sînt cîntate », cum spunea chiar dînsul.

« De mult mă preocupă această idee, de mai mulți ani am pus-o în practică ; n-am avut însă curajul să mă prezint în public cu cîntece de la țară, îngrijorat fiind, nu, că vor fi tratate cu indiferențism, dar să nu le compromit. Căci nu numai armonizarea, dar chiar scrierea melodiilor cum le cîntă poporul, nu e lucru așa de ușor precum mulți au crezut și cred încă și azi. . . . Am întreprins excursiuni în țară, apoi prin Transilvania și Banat cu scop de a răspîndi cîntecele populare. Oriunde am cîntat, cîntecele poporului au produs efecte neașteptate. Cîntecele noastre au plăcut foarte mult și străinilor ; ele fac parte din repertoriul vestitului cor rus de sub conducerea lui D. Slawiansky. . . . În caz de nereușită însămna a compromite demnitatea culturii muzicale în țară, a ne expune ridicolului față de străini și mai mult decît aceasta, a pune pe frații noștri de dincolo de Carpați într-o pozițiune cu totul falsă față de popoarele conlocuitoare »²⁴. Iar despre corul de la Chizătău, marele nostru înaintaș scria : « Șeful corului plugarilor din Chizătău este preotul Lucian Șepețianu. Mare este meritul acestui preot întru propagarea culturii în popor. Roadele instituțiunii corului sînt incalculabile, sub toate raporturile intelectuale și materiale. Prin succesele ce se obțin la producțiuni în public, li se înalță mîndria națională. În dumineci și sărbători, cîntăreții, în loc să meargă la circiumă, se intrunesc în localul de cîntări unde li se nobilează inima. Preotul L. Șepețianu se prezintă sub tipul caracteristic al rominilor bănățeni și al oltenilor din România. Coriștii se compuneau din băieți, fete, neveste și majoritatea bărbați. Jumătate din piesele executate au fost coruri bărbătești iar restul coruri mixte. Publicul a răsplătit silințele corului și meritele șefului, cu aplauze entusiaste »²⁵.

Am folosit aceste citate pentru ca să dezvălui cititorului impresia unuia dintre cei mai de seamă înaintași ai muzicii noastre corale, despre corul de la Chizătău și totodată să dezvălui prețuirea deosebită ce o da Musicescu cîntecului popular rominesc.

Pentru cei de la Chizătău, exemplul ieșenilor ca și succesele lor de pînă atunci, au fost un imbold de a întreprinde deplasări mai lungi. Astfel în 1892 au ajuns pînă la Sibiu, Blaj și Seliște în Ardeal. Pretutindeni pe unde au trecut au stîrnit admirația rominilor, dar totodată și ura oligarhiei austro-ungare. Nu putea fi văzută cu ochi buni dezvoltarea culturală a rominilor, atunci cînd se întreprindea o susținută acțiune de deznaționalizare a tuturor naționalităților conlocuitoare din împărăție.

În preajma războiului pentru independență de la 1877—1878, programele concertelor susținute de corul de la Chizătău cuprindeau piese corale și recitări inspirate de acest eveniment național. Lupta de eliberare a fraților de dincolo de munți a găsit un puternic ecou în inimile bănățenilor, iar corul de la Chizătău a jucat un important rol de agitație pentru întărirea conștiinței naționale. Această activitate patriotică a corului condus de Iucian Șepețan, nu putea fi trecută cu vederea și în 1895, stăpînirea a declarat dizolvat corul plugarilor romîni de la Chizătău! Jandarmii cu poană de cocoș ai oligarhiei austro-ungare, au ridicat cu forța steagul corului din biserică și au confiscat partiturile cîntecelor patriotice din bibliotecă. Abia după multe intervenții ale forurilor bisericesti corul a putut să-și reia activitatea. Bătrîna sateancă, Maria Matei, despre care am mai pomenit, își amintește cum o dată, coriștii au fost surprinși de stăpînire pe cînd cîntau la o repetiție *Deș-*

²³ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 44.

²⁴ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 11, 24

²⁵ Iosif Velceanu, lucr. cit., p. 44.

teaptă-te romine și cum jandarmii au confiscat din casele lor diferite piese de îmbrăcăminte, drept amendă. Și firul povestirii ei se deapănă istorisind cum «părintele Lucian» și-a dat cele două vaci pe care le avea, pentru ca să răscumpere hainele sechestrate. Iar cazul cîntecului *Deșteaptă-te romine* a ajuns obiectul unui interesant proces, care a trecut prin toate instanțele judecătorești pînă la cel mai înalt for. Sentința a stabilit că acest cîntec nu are nimic subversiv și nu este îndreptat nici împotriva statului nici a împăratului de la Viena!

Dar necazurile celor din Chizătău nu au luat sfîrșit. În 1906 li s-a refuzat categoric pașaportul pentru a participa la marile serbări de la București. Lui Lucian Șepețan i s-a spus răs-picat de către un «beampter»²⁰ al stăpînirii, că i se acordă pașaport, dar numai cu condiția să nu se mai înapoieze.

Lucian Șepețan a trecut totuși granița însoțit de unul dintre coriști, iar de la București s-a reintors la ai săi, nepăsîndu-i de amenințări.

Asemenea acțiuni de intimidare n-au făcut decît să stimuleze spiritul de unitate la românii transilvăneni, care s-au dezvoltat pe linie culturală, consolidîndu-și o poziție puternică în statul habsburgic.

În 1915 s-a stins omul cel mai iubit din Chizătău: «popa Lucian». Urmașul lui este fiul său, Sever, actualmente preot pensionar la Chizătău. Acesta a continuat întru totul pe tatăl său: la biserică, la conducerea corului și la educarea talentelor din popor.

În timpul cit am stat de vorbă, în iarna anului trecut, cu destoinicul urmaș al Șepețenilor, a bătut la poartă un sătean care a venit să întrebe dacă părintele mai poate primi și pe fiul său, în vîrstă de 6 ani, să-l învețe la vioară. Mi s-a spus că acesta ar fi al șaselea elev, dacă nu l-ar refuza din cauza boalei și a vîrstei, care nu-i permit să facă eforturi prea mari.

În 1923, Sever Șepețan a construit prima «casă națională». O sală mare în care s-a putut desfășura în voie activitatea corului, ba cîteodată și hora satului, cînd timpul nu permitea să se țină afară.

În 1929, a luat ființă pe lîngă cor o fanfară țărănească, compusă din douăzeci și cinci de persoane, Constantin Șuman, Ghiță Opriș, Dimitrie Rădulescu și alții, sînt nume de țărani care au învățat notele la școala Șepețenilor, iar după cursul de perfecționare de la Timișoara, cu Vladim Șumski și Sabin Drăgoi, au condus ani de-a rîndul fanfara și corul de la Chizătău.

În 1941 s-a pus fundamentul unei case naționale moderne, prima ne mai fiind corespunzătoare. Clădirea rămîne neterminată din cauza războiului. Astăzi chizătăenii se pot fîli cu o casă culturală dintre cele mai frumoase din țară. Ea poartă numele: «Căminul cultural 6 martie».

Din 1950 a luat ființă orchestra, compusă din două viori, un saxofon, două pistoane, un trombon, un acordeon și o tobă mare. Ea a înlocuit fanfara, devenită prea tare pentru manifestările în sală. Numai că odată cu noua formație au pătruns pe lîngă frumosul «brîu bănățean» sau «de doi» pe care le-a admirat Ciprian Porumbescu și dansurile moderne ca: tangoul, foxtrotul și altele.

Se împlinește anul acesta un veac de la recunoașterea oficială a primului cor de plugari din România. Acțiunea măreață de cultivare a sătenilor săi, începută acum o sută de ani, de Trifu Șepețan, a luat astăzi o amploare deosebită, ea fiind încurajată și susținută de stat. Concursurile echipelor de amatori ale sindicatelor și ale căminelor culturale, desfășurate în ultimii ani, au scos la iveală o seamă de talente din sinul poporului. Soliști vocali, executanți din diferite instrumente populare, dansatori și formații corale, de o înaltă ținută artistică, s-au întrecut pe scenele cele mai mari din provincie și din capitala țării.

În sala Ateneului Român, unde odinioară răsuna vioara marelui George Enescu și unde corul «Carmen» al lui D.G. Kiriac a cîntat *Ș-aide mîndrușo*, *Pe cărare sub un brad* și altele, au răsunit de data aceasta cîntecele nășăudenilor din Leșu, ale muntenilor de la Rucăr, ale sibiienilor de la Poiana, etc., etc., stîrnind admirația publicului bucureștean prin frumoasele costume și interpretarea măiastră a cîntecelor locale.

Corul de la Chizătău poate fi mîndru, ca unul care a înfăptuit primele începuturi ale unei minunate acțiuni patriotice de ridicare prin artă a maselor largi populare.

L. B.

²⁰ Slujbaș.

Inceputurile culegerilor și prelucrării artistice a muzicii populare românești

În cadrul Subsecției de Artă a Academiei R.P.R. prof. G. Breazul de la Conservatorul Ciprian Porumbescu din București a prezentat, în ziua de 18 iunie a.c. o comunicare cu titlul de mai sus.

Mergînd pe calea unor vechi preocupări, d-sa a înmănușiat în comunicarea ținută rezultatul cercetărilor la care a ajuns pînă acum. Unele dintre acestea se află consemnate în publicațiile *Patrium Carmen* (Editura « Scrisul Românesc », Craiova, 1941, p. 279—470) și *Istoria muzicii românești* (Tipografia și litografia Invățămîntului, Buc. 1956, p. 76—110), altele sînt însă cu totul noi.

Comunicarea a început cu anunțarea existenței unei publicații — un roman intitulat « Vagabondul turc » — Der türkische Vagant apărută la 1683, care conține, între altele, și un *balet romînesc*. După aceasta a prezentat o serie de melodii din codicele *Cajoni*, *Vietoris*, din publicația *Geschichte des transalpinischen Daciens* a lui Fr. J. Sulzer, din revista germană *Allgemeine musikalische Zeitung* pe anii 1814, 1821, și 1822, din « Musique orientale, 42 chansons et danses moldaves, valaques, grecs et turcs » a lui François Rouschitzki, publicație despre a cărei existență se știa numai pînă de curînd, din « *Caprice pour le violoncelle sur des airs Moldaves et valaques...* » al lui Bernhard Romberg, cunoscut violoncelist, care a concertat la Iași cître sfîrșitul anului 1806, sau începutul anului 1807, dintr-un manuscris moldovenesc din al doilea pîtrar al secolului trecut care, ca și publicația lui Rouschitzki, se găsește în momentul de față în Biblioteca Breazul, dintr-un alt manuscris ce se află la Biblioteca Academiei R.P.R.

Vorbînd despre inceputurile prelucrării artistice a creației populare prezintă întii cîteva melodii din codicele *Cajoni*, « dansul valah » din Codicele *Vietoris*, o melodie din cele publicate în 1822 în *Allgemeine musikalische Zeitung*, apoi prelucrările lui Romberg, cîteva melodii din Rouschitzki și din cele două manuscrise amintite. La fiecare piesă s-a insistat asupra felului acompaniamentului, iar la Romberg s-a arătat cum s-a trecut la un nou stadiu în care s-a depășit simpla citare. Din prezentare s-a văzut cum inceputurile prelucrării cîntecului popular romînesc vin din Ardeal și datează de pe la jumătatea secolului al XVII, iar după Ardeal vine la rînd Moldova cu prelucrările lui Romberg și cele publicate în menționata revistă germană. Asemenea prelucrări au început în vechea Țară Romînească de-abia în jurul anului 1840.

Din cauza timpului scurt, conferențiarul a fost nevoit să treacă peste publicațiile de cîntece populare ce se găsesc în diferite manuscrise în notație psaltică, dintre care cele mai importante se găsesc tot în biblioteca Breazul.

Nădăjduim că această comunicare, care a stîrnit un viu interes printre participanți, se va publica în întregime cît mai curînd.

G. H. C.

Două importante consfătuiri în legătură cu cercetările monografice

lismul istoric și a avut caracter teoretic, a discutat obiectul materialismului istoric și raportul dintre el și obiectele celorlalte științe sociale, necesitatea cercetărilor nemijlocite în probleme de filozofie și mai cu seamă în rezolvarea celor de sociologie, metodele acestor cercetări, sarcinile și căile generalizării sociologice a construirii socialismului în țara noastră. Cealaltă a fost organizată de Institutul de cercetări economice al Academiei R.P.R. și a avut loc în zilele de 28—29 iunie a.c. Tema acestei consfătuiri a fost *Metoda monografiei satelor și programul secției de cercetări monografice pe anul 1957*. Dezbaterile au căutat să imbine strîns principiile teoretice cu necesitățile practice ale monografiilor sociologice și în primul rînd ale monografiilor economice căci Institutul de cercetări economice a primit sarcina de a organiza pe viitor, aceste monografii și a hotărît să porceadă în anul 1957 la cercetarea a nouă zone din diferite regiuni ale țării. S-au discutat deci mai mult probleme în legătură cu metoda de cercetare, cu modul de stabilire al zonelor ce se vor cerceta, cu utilitatea acestor cercetări pentru conducerea politică și organizarea economică a statului, cu planul concret al cercetărilor ce se vor face în acest an. La prima consfătuire au fost prezentate două referate: *Probleme ale cercetării materialismului istoric* de H. Culea și *Metode de cercetare ale materialismului istoric* de L. Mureșanu. La cea de a doua, referatul *Metoda monografiei satelor în R.P.R.* a fost prezentat de prof. univ. M. Biji și conf. univ. G. Barat iar G. Retegan șeful secției de cercetări monografice, a prezentat: *Programul secției de cercetări monografice pe anul 1957*.

Spre sfîrșitul lunii iunie, au avut loc la București, două importante consfătuiri în legătură cu cercetările monografice. Una organizată în ziua de 22 iunie a.c., de Institutul de filozofie al Academiei R.P.R., a dezbătut *Metodele de cercetare în materialismul istoric* și a avut loc în zilele de 28—29 iunie a.c. Tema acestei consfătuiri a fost *Metoda monografiei satelor și programul secției de cercetări monografice pe anul 1957*. Dezbaterile au căutat să imbine strîns principiile teoretice cu necesitățile practice ale monografiilor sociologice și în primul rînd ale monografiilor economice căci Institutul de cercetări economice a primit sarcina de a organiza pe viitor, aceste monografii și a hotărît să porceadă în anul 1957 la cercetarea a nouă zone din diferite regiuni ale țării. S-au discutat deci mai mult probleme în legătură cu metoda de cercetare, cu modul de stabilire al zonelor ce se vor cerceta, cu utilitatea acestor cercetări pentru conducerea politică și organizarea economică a statului, cu planul concret al cercetărilor ce se vor face în acest an. La prima consfătuire au fost prezentate două referate: *Probleme ale cercetării materialismului istoric* de H. Culea și *Metode de cercetare ale materialismului istoric* de L. Mureșanu. La cea de a doua, referatul *Metoda monografiei satelor în R.P.R.* a fost prezentat de prof. univ. M. Biji și conf. univ. G. Barat iar G. Retegan șeful secției de cercetări monografice, a prezentat: *Programul secției de cercetări monografice pe anul 1957*.

La consfătuiri au participat pe lângă cercetătorii celor două institute, cercetători ai Institutelor de științe juridice, de psihologie, de istorie, de arte, de folclor, de cercetări agronomice, de geografie, etc., ai secției de filozofie din Cluj și secției de științe sociale din Sibiu ale Academiei R.P.R., cadre didactice de specialitate de la Universitățile din București, Iași și Cluj și de la Institutul de științe sociale de pe lângă C.C. al P.M.R și Școala superioară de partid Ștefan Gheorghiu, reprezentanți ai Direcției generale a statisticii și Comisiei de stat pentru planificare, și a altor institute centrale, delegați ai sfaturilor populare regionale ale regiunilor în care se vor face cercetări monografice. Larga participare și dezbateră vie ce a avut loc în jurul referatelor prezentate, arată interesul deosebit de care se bucură în țara noastră cercetările monografice și în general cercetările de teren ca mod nemijlocit de cunoaștere a realității.

Cercetările monografice au la noi o lungă și temeinică tradiție progresistă. Ele au început cu N. Bălcescu, M. Kogălniceanu și Ion Ionescu de la Brad și s-au continuat sub diferite forme, aproape fără întreruperi, pînă în vremea noastră. Valorificarea acestei tradiții, analiza critică a teoriilor și metodelor monografice din trecut și mai cu seamă a cercetărilor întreprinse între cele două războaie, de Școala sociologică din București, condusă de D. Gusti, folosirea experienței dobîndite în munca de teren constituie un punct de plecare pentru cercetările de astăzi. În actualele condiții de dezvoltare economică și socială din țara noastră, cercetările monografice capătă un nou rost. Bazate pe principiile materialismului dialectic și materialismului istoric, ele au o temelie unică chiar și atunci cînd sînt făcute din perspectiva diferitelor științe sociale particulare. Regimul de democrație populară le acordă o deosebită importanță și le deschide un larg cîmp de dezvoltare în cadrul acțiunilor de cercetare nemijlocită întreprinse de unele institute de cercetări ale Academiei R.P.R. și ale diferitelor departamente sau de către sfaturile populare regionale și raionale. Numeroase puncte din aproape toate regiunile țării sînt astfel cercetate monografic în ultimii zece ani cu mijloace de amplă și temeinică investigație de către geografi, istorici, antropologi, statisticieni, economiști, agronomi, urbaniști, folcloriști, lingviști, cercetători ai artei populare, etc. Materialele adunate de ei constituie o prețioasă documentare asupra realității de azi și perspectivelor de dezvoltare ale țării noastre. Pentru ca acest material și cel ce se va aduna de acum înainte, să-și poată dobîndi întreaga valoare și pentru ca toate ținuturile țării să poată fi cercetate sistematic, ar fi de dorit ca pe viitor cercetările monografice întreprinse de diferitele instituții culturale sau locale să fie coordonate. Prin coordonarea lor cercetările de teren făcute în vederea cunoașterii nemijlocite a realității, ar crește fără îndoială calitativ și ar ajunge la o mai bună cuprindere teritorială, ar intra într-o nouă etapă care ar duce la cunoașterea deplină a țării și poporului nostru.

M. P.

Activitatea unui neobosit folclorist

Institutul de Folclor și-a înscris încă de la început în programul său nu numai culegerea și interpretarea tezaurului folcloric al țării noastre, ci și valorificarea activității pe tărîm folcloric a înaintașilor. Pînă în prezent, trebuie s-o spunem, s-a făcut prea puțin în această direcție. A rămas necunoscută în deosebi activitatea folclorică a atîtor intelectuali ai satelor, învățători și preoți, care de-a lungul întregii lor vieți au strîns cu adevărată pasiune creațiile artistice ale poporului nostru.

Chiar dacă activitatea lor a fost de multe ori criticată și rezultatele puse uneori la îndoială iar astăzi în lumina noilor cerințe ale disciplinei noastre, o parte importantă din materialele adunate de ei sînt de preț doar ca referințe documentare, munca lor, pasiunea cu care i s-au dăruit, merită să fie cunoscută de noi cei de astăzi, pentru a ne servi de pildă a dragostei și interesului pentru cultura și arta poporului.

Un loc aparte ocupă între aceștia preotul Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița, directorul fostei reviste *Izvorașul*, a cărui activitate căutăm s-o subliniem în rîndurile ce urmează.

Născut în comuna Bistrița — locul activității sale de mai tîrziu și al apariției *Izvorașului* — Gh. N. Dumitrescu a dovedit de-a lungul întregii sale vieți, nu numai o curiozitate vie pentru tot ceea ce înseamnă creație populară, dar și o legătură intimă cu întreg complexul vieții țărănești, pufînd astfel ca puțini alții să participe la procesul de creație populară de la formele sale inițiale pînă la cele mai desăvîrșite realizări.

Dragostea pentru folclor și în deosebi pentru cîntecul popular, nu-l părăsesc nici după plecarea din sat la învățătură mai înaltă. Cunoașterea notației muzicale în școala secundară îi sugerează ideea fixării pe portativ a cîntecelor pe care le aude. Acest lucru începe să-l facă încă de la sfîrșitul clasei a II-a. În clasa a III-a începe să scoată la șapirograf mici broșuri cu cîntece populare pe care le difuzează printre elevii din orașul Rîmnicul Vilcii. Succesul moral al acestei acțiuni

pe care o repetă și în clasele următoare, face să-i încolțească în minte, încă de pe atunci, ideea scoaterii unei reviste în care să publice cîntece și jocuri populare.

Numit învățator în toamna anului 1918 — crezînd că este stăpîn pe acțiunile sale de acum încolo — caută să-și realizeze visul de pe cînd era elev: scoaterea revistei. Împletind în cursul anului școlar munca didactică cu cea de pregătire a materialului necesar apariției revistei — reușește ca pînă la începutul lunii mai, să pună la punct primul număr al *Izvorașului*, trimițîndu-l la tipar. Prin apariția acestui număr (1 iunie 1919) își vede împlinit dorința. Nu bănuia însă nici pe departe greutățile cu care avea să lupte.

Izvorașul a apărut, pe de o parte din dragostea pentru cîntecul popular, iar pe de altă parte din entuziasmul de a-și pune întreaga sa putere de muncă în slujba poporului. A fost necesară oare pe atunci apariția unei asemenea reviste? Fără discuție că da. Este adevărat că s-au publicat cîntece populare încă de pe la jumătatea secolului trecut. Se știe de ex. că Anton Pann este primul care publică atît melodii cît și texte. După aceea au mai apărut cîntece, cu melodii și texte prin diferite publicații, cum sînt cele ale lui D. Vulcan. În jurul anului 1900 au apărut în București numeroase publicații cu cîntece orășenești. Unele publicații scoase de Academia Romîna conțin deasemenea melodii. Ceva mai mult, apar cîntece și prin diferite reviste de specialitate, cum ar fi *Muza Romîna* a lui Iacob Mureșanu, *Arta* revista muzicală, scoasă de Titus Cerne, *Cultura* revista asociațiilor cîntăreților bisericești și altele. Nu exista însă o revistă în care să se pună accentul pe latura muzicală a creațiilor populare, așa cum au existat reviste pentru publicarea celorlalte creații populare, cum au fost: *Șezătoarea*, *Ion Creangă*, *Ghilușul*, *Tudor Pamfile*, etc. *Izvorașul* și-a luat — cel puțin inițial — tocmai această sarcină.

Din toamna anului 1922, revista își îmbogățește conținutul publicînd tot felul de creații populare. În felul acesta suplinește în bună măsură încetarea apariției revistei *Ion Creangă*. Cu această ocazie, *Izvorașul* își schimbă subtitlul, devenind: *Revista de muzică, artă populară* (mai apoi «arta națională» — nn.) și *folclor*. Ca primă preocupare rămîne totuși publicarea de melodii populare, cărora trebuie să li se adauge cîntecele pentru elevii școlilor primare și mici coruri aranjate pentru 2—3 sau 4 voci. Începînd din anul 1934, revista publică și piese de teatru sătesc. Acesta va fi conținutul său pînă la sfîrșitul anului 1940, cînd este nevoită să-și întrerupă apariția. Cauza? Directorul său a refuzat să abdice de la linia pe care și-o fixase inițial și pe care o urmasse timp de 21 ani și jumătate.

Ce a adus această revistă culturii romînești? Ea a umplut un gol mult simțit în viața satelor: sătenii au găsit în ea tot felul de producții folclorice pe care le citeau cu plăcere, învățătorii au găsit material muzical didactic, iar înjghebările corale mici aranjamente muzicale.

A contribuit la creșterea interesului pentru folclor și în deosebi pentru muzica populară în rîndul intelectualității satelor, a elevilor și a studenților.

A polarizat în jurul său pe toți cei ce se preocupau de creațiile artistice populare și care nu aveau acces la publicațiile mai mari, sau de specialitate, în primul rînd pe învățători, preoți, studenți și elevi. Dintre aceștia unii — ca D. Cucută din Săveni-Ialomița și Aurelian Borșianu din Reghin — figurează în arhiva Institutului de Folclor cu destul de multe și bune notații de cîntece populare.

A pus la îndemîna cercetătorilor un material foarte bogat și variat.

Publicînd tot timpul nu «cea ce era mai interesant», mai «original» ci ceea ce se cînta mai mult, *Izvorașul* ne prezintă gustul muzical popular cu schimbările pe care le-a suferit timp de peste 21 de ani.

Vorbînd de revistă am vorbit indirect și de cel ce a publicat-o. Totuși se cuvine să ne oprim puțin și deosebit asupra lui Gh. N. Dumitrescu arătînd unele din greutățile pe care le-a înfruntat, pentru a ne da seama mai bine de voința și tăria de caracter a acestui om.

Douăzeci și unu ani de apariție a unei reviste de folclor, și mai cu seamă de folclor muzical, scoasă de un om de o modestie rară, care nu vrea să-și părăsească satul în care s-a născut și unde îndeplinește o funcție educativă, este o viață foarte lungă pentru țara noastră. Dintre celelalte reviste de folclor doar *Șezătoarea* lui Artur Gorovei a depășit-o. Această durată de apariție este într-adevăr de admirat. Dar cine poate spune cu cîte greutăți a trebuit să lupte cel ce a tipărit-o, cîte sacrificii materiale a trebuit să facă? Înșuși faptul că revista era scoasă de cineva care locuia într-un modest sat de țară ne poate spune mult, mai ales dacă ținem seama de șicanările de tot felul ale autorităților care căutau să-l determine să se atașeze unui sau altuia dintre partidele politice. Toate acestea n-au putut însă să-l înfrîngă pe Gh. Dumitrescu pentrucă era convins că ceea ce face el este de folos întregului popor.

Pentru a nu mai fi la cheremul patronilor tipografi — în cinci ani schimbase cinci tipografii — se hotărăște, întocmai ca altădată Anton Pann, să-și procure tipografie proprie. Reușește să găsească una potrivită tocmai la Cernăuți. De abia o ia în primire cître sfîrșitul anului 1928,

pentruca să se între în perioada de criză economică ce a început în anul 1929 când nu se mai plătesc regulat salariile, când deci nu mai primește nici costul abonamentelor, singurul venit — în afară de salariul propriu și al soției — pe care se baza apariția revistei. Și totuși, aceasta trebuia să apară. Au început deci alte impasuri, alte greutăți pe lângă cele deja existente. Cu toate acestea revista a apărut cu regularitate. Faptul se datorește calităților sufletești excepționale ale conducătorului său, voinței sale dirze de a merge mereu înainte, de a-și aduce aportul la ridicarea culturală a poporului. « Oricît de mică-i pietricica pe care o așează cineva la temelie acestui neam — spune el undeva — tot este mai bine decît tăcerea, lenea, sau preocupări de zadarnice gînduri și frămîntări ». A dorit cu ardoare să așeze și el o pietricică la temelie edificiului cultural al poporului nostru și a reușit. *Izvoarașul*, revista pentru apariția căreia a depus atîta sirg este cea mai bună dovadă.

Astăzi, ca și înainte, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița dovedește aceeași dragoste pentru creațiile artistice ale poporului nostru. Institutul de folclor își face o plăcută datorie din a sublinia meritele acestui om, socotindu-l ca pildă de urmat de toți cei ce stau în contact mai strîns cu poporul.

Cei care îi vor urma azi pilda de entuziasm și devotament pentru creațiile artistice populare, vor putea să lucreze cu alte mijloace în condițiile noi de dezvoltare culturală din țara noastră. Ei vor trebui să lucreze însă și cu alte metode corespunzătoare etapei de azi a cercetărilor folclorului care cere ca literatura, muzica și dansul popular să fie cercetate în legăturile lor proprii cu viața poporului, în procesul lor de dezvoltare, în corelația dintre fapte și notate cu severă exactitate științifică.

S.-C. S.
GH. C.

Cincizeci de ani de la moartea lui S. Fl. Marian

În 24 aprilie, s-au împlinit 50 de ani de la moartea neobositului etnograf și folclorist, S. Fl. Marian (1847—1907), fost membru al Academiei Romîne. Institutul de Folclor a comemorat evenimentul printr-o ședință festivă, prezidată de S. V. Drăgoi, directorul Institutului. Cu acest prilej Ovidiu Birlea a citit comunicarea sa despre viața și activitatea folcloristică și etnografică a lui Marian.

După schițarea biografiei în etapele ei principale, comunicarea s-a oprit asupra lucrărilor masive cu care Marian a îmbogățit literatura noastră de specialitate, din păcate prea puțin cunoscute, fiind mai mult citate decît citite. Pasionat de comorile culturii noastre populare încă de pe băncile liceului, Marian desfășoară pînă la sfîrșitul vieții una din cele mai bogate activități în acest domeniu, poate cea mai întinsă pînă acum la noi. În această activitate, el vede un întreit rost. În primul rînd literatura populară constituie temelie sigură și sănătoasă a literaturii culte « căci în ziua de astăzi nu mai stă nimene la îndoială cum că literatura modernă trebuie să se întemeieze pe cea poporană » — scrie el în prefața « Ornitologiei ». Firește, ideea era un loc comun în istoria noastră literară, dar Marian o repetă într-o perioadă cînd entuziasmul pentru folclor dădea semne de oboseală. În al doilea rînd, rostul cercetărilor folclorice și etnografice e acela de a îmbogăți limba literară, terminologia științifică. Acestui imbold i se datorează cele 3 mari monografii: Ornitologia, Insectele și Botanica populară — ultima nepublicată. Dar scopul principal, deși nemărturisit fățiș, a fost acela de a da la iveală bogata noastră cultură populară pentru însăși valoarea ei în sine, pentru cunoașterea însușirilor alese ale creatorilor și purtătorilor ei.

Materialul e cules de Marian, precum și de o seamă de corespondenți, cei mai mulți din nordul Moldovei, apoi din Ardeal: « studenți gimnaziali », învățători, preoți, cantori bisericești, țărani chiar, alături de cîteva nume mai cunoscute: V. Alecsandri, At. Marienescu, P. Ispirescu, D. Onciul, D. Dan, I. P. Reteganul, T. Bălășel, etc.

Dintr-o probitate exemplară, Marian indică întotdeauna numele și profesia culegătorilor. Marian se caracterizează printr-o mare sirguintă și perseverență în munca migăloasă a culegerii de material. Bogăția materialului cules și minuțiozitatea îngrijită pentru acea epocă vădesc pe deplin entuziasmul cu care urmărea îmbogățirea colecției, așa cum ni-l descrie fiul său, scriitorul Liviu Marian.

Dacă inițial munca de culegere s-a desfășurat mai la întîmplare, către 1880 se întrevide conturarea unui plan vast, după cum se vede în răspunsul lui Hașdeu la discursul său de recepție « Cromatica poporului român » (1882). Pe lângă lucrările publicate pînă atunci, Marian mai avea în lucru: un volum de hore, patru volume de doine, un volum de bocete, un volum de « basmuri », un volum de istorioare ale poporului român, un volum de satire, altul de descîntece, un volum de farmece și vrăji, un volum despre cișlegi, un volum despre datinele de Crăciun și Anul Nou, un volum de datine și credințe de peste an, patru volume despre naștere, nuntă și înmormîntare, apoi un volum

de botanică, altul de ornitologie, un volum despre șerpi, altul despre mamifere, apoi « Mitologia poporului român ». Din cite știm au rămas nerealizate, volumele de bocete, istorioare, despre șerpi, despre mamifere, junețea la români precum și mitologia poporului român. Cel despre sărbătorile de vară se afla în lucru la data morții și a fost continuat de admiratorul său T. Pamfile, care a căutat să-i realizeze planul prin încheierea ciclului de sărbători, apoi prin volumele referitoare la industria casnică, agricultura, cromatică populară și mitologie populară. Marian ținea la realizarea unui fel de corpus al întregii culturi populare românești, din care lipseau muzica, dansul și plastica populară. Vastitatea planului — influențată foarte probabil de Hașdeu — depășea cu mult puterile unui om.

În activitatea etnografică și folclorică a lui Marian se observă o evoluție în care se disting, în linii mari, trei faze. Prima fază e cea a liceanului ucenic fidel al lui Alecsandri (« Balade române, culese și corese », 1869). Metoda poetului se oglindește întru totul în această lucrare: corectează textul popular, fabrică el însuși balade — dar mărturisește aceasta în notă — accentele de surpriză și entuziasm din notele volumului și a celor din a doua fază. Aceasta — cuprinsă aproximativ între 1873—1882 — e faza regională, în care Marian caută să publice producțiile bucovinene, pe genuri literare, dar cu un spirit critic mai ascuțit, străduindu-se să respecte autenticul popular [volumele: Balade (1873), Doine și hore (1875), Tradițiuni poporane (1878 și 1895), apoi Hore și chiuturi, apărut postum. Probabil tot bucovinene sînt și cele 8 basme din « Răsplata », singurul volum lipsit de note, fiind destinat maselor populare]. În cea de a treia fază și cea mai importantă, Marian depășește cadrul regional și tinde la o cuprindere generală a culturii populare, atît pe plan tematic, cît și teritorial, urmărind fenomenele cercetate pe întreg cuprinsul țării. Unele monografii cuprind material folcloric propriu zis (cele 2 volume de descîntece — care rămîn în bună măsură regionale, constituind puntea de legătură dintre cele două faze — apoi cîntecele despre Avram Iancu și Legendele Maicii Domnului). Publicarea de material predomină, studiul propriu zis reducîndu-se la o introducere — mai substanțială la descîntece — sau la comentariile ce leagă capitolele ultimului volum amintit. Materialul tinde să aibă un caracter monografic. În afară de cel inedit, cules de el sau de corespondenți, Marian include și cel aflat în publicații, în deosebi în periodice. În monografiile despre păsări, insecte și plante — pînă acum unice în etnografia noastră — Marian urmărește terminologia populară, practicele și credințele, legate de fiecare specie, apoi materialul folcloric propriu-zis — legende, balade, colinde, cîntece, proverbe, ghicitori, etc. — de pe întreg cuprinsul țării, inedit sau publicat. Același grijă de epuizare a materialului se vede și în monografiile masive despre naștere, nuntă și înmormîntare și despre sărbătorile de peste an, ce se caracterizează prin spiritul ordonat, prin claritatea cu care e orînduit materialul, abuzînd uneori — la nuntă mai ales — de despărțire în capitole, căutînd să explice rostul fiecărei practici, urmărind uneori și transformările din trecutul îndepărtat pînă în zilele lui. În acest scop, Marian folosește și material comparat de la alte popoare. Deși preot, această calitate nu l-a împiedicat să cîntărească obiectiv cultura populară, venind prin aceasta de multe ori în contradicție vădită cu misiunea lui preoțească. Mai mult chiar, Marian nu rămîne pe poziția obiectivă și rece a celui ce constată, ci se străduiește să contribuie la ridicarea poporului din întuneric, după cum se poate vedea nu numai din îngrijorarea pentru rădăcinile adînci ale descîntecelor în medicina populară (Nașterea, p. 350) ci și din o seamă de acțiuni culturale: întemeierea « Bibliotecii de petrecere și învățatură pentru tineret », a ziarului « Revista politică » și a altor societăți culturale, etc.

Cel ce nu ține seamă de epoca și de condițiile în care a lucrat i-ar putea aduce două învinuiri principale: rămînerea la stadiul descriptiv — cu rare excepții — și lipsa de material din principalele regiuni etnografice ale țării. Dar în faza de atunci a acestor cercetări, se impunea culegerea și sistematizarea materialului. Intuiția lui l-a ferit de pericolul maniei latinizante a contemporanilor, menținîndu-se pe o linie moderată în comparațiile cu antichitatea romană, ca și L. Ș. Iineanu, deși pe alocuri se lasă și el furat de curent. E drept, de asemenea, că majoritatea covârșitoare a materialului provine din Bucovina, dar dorința lui fierbinte a fost de a da la iveală material românesc de pretutindeni, căutîndu-și colaboratori și trebuie să recunoaștem că în condițiile în care a lucrat, realizările lui rămîn impresionante și sub acest aspect.

Privind opera lui în perspectiva celor 50 de ani de la moartea lui, constatăm că majoritatea lucrărilor lui au rămas unice în literatura noastră de specialitate. S-au făcut progrese în rigurozitatea metodei de cercetare, s-a cîștigat în minuțiozitate, avem cîteva studii bune asupra unor domenii și probleme restrînte, dar nu avem încă noi lucrări de sinteză de felul celor întreprinse de Marian, la care recurgem ca să ne cîștigăm o privire de ansamblu și să urmărим alte probleme de detaliu. Aceasta ne întărește și mai mult admirația pentru uriașa lui muncă. Căci etnografia și folcloristica noastră îi datorează lui Marian o nețărmurită recunoștință pentru ceea ce a realizat el,

O. B.

Cercul folcloric de la Sibiu

Vechiul centru cultural sibian și-a intensificat în ultimul timp activitatea. Grupați în jurul filialei de la Sibiu, Societatea de științe istorice și filologice, istoricii și filologii, folcloriștii și etnografii sibieni au îmbră-

țișat un câmp tot mai larg de activitate atât în Sibiul propriu zis cît și în centrele raionale de la Sighișoara, Mediaș și Făgăraș. Astfel, după mai mulți ani de stagnare, tradiția folclorică sibiană, care-și cucerise altădată poziții importante, atât datorită folcloriștilor romîni cît și sași, dovedește un nou și puternic impuls de viață, ce merită a fi subliniat. După ce ani de zile activitatea folclorică sibiană s-a manifestat mai ales pe tărîm muzical — amintim numele unui Gh. Șoima, Ilie Micu, G. Arion, Gh. Bogdan, Aron Bogdan sau activitatea unor ansambluri artistice cum ar fi orchestra Cindrelul, corul Poiana, corul Săliște etc. — această activitate și-a lărgit orizontul trecînd la domeniul literaturii și reluînd odată mai mult vechile tradiții ale Astrei sau ale Muzeului Bruckenthal. Animatorul ei este astăzi Cornel Irîmie, harnicul și neobositul cercetător al sudului Transilvaniei. În rîndurile care urmează vom sublinia cîteva din aspectele mai însemnate ale acestei activități în domeniul folcloric. Pot fi relevate următoarele capitole ale activității filialei Sibiu în acest domeniu:

1. Cercetări în vederea redactării unei monografii a satului Rucăr (Făgăraș). S-au cules cca. 900 poezii populare de către un colectiv condus de prof. dr. Pimen Constantinescu. Paralel cu aceasta s-a adunat și material pentru studierea obiceiurilor locale.

2. Cercetări în legătură cu nunta țărănească în satele Avrîg, Racovița, Sadu și Săcădate, precum și 34 chestionare completate în satele raionului Făgăraș.

3. Culegere de tradiții și legende populare din: Munții Lotrului, Valea Sebeșului, Șurian. Rezultatele au fost bogate: aproape 700 poezii populare adunate din vechile sate sibiene de la Avrîg, Cornățel, Daia, Roșia, Sebeșul de Jos, Șura Mare, Șura Mică ș.a. Peste 300 jocuri de copii colecționate de la Râșinari, de la Alămor, de la Orlat, Cașolt, Hașeg, Ocna-Sibiului, Sibiul. Unele din aceste jocuri de copii au fost culese de la populația săsească din Tălmaci, Șura Mare, Șura Mică.

4. Cercetări etnografice cu specială privire asupra păstoritului, în satele Tilișca, Poiana, Jina și Șugag.

Rezultatele unora dintre aceste cercetări au fost valorificate cu prilejul unor comunicări științifice ținute în cadrul filialei Sibiu și a subfilialelor raionale. Amintim astfel următoarele comunicări:

1. N. J. Munteanu: *Aspecte ale prozei populare din jurul Sibiului, tradiții și legende populare în proză.*

2. Aurel Vasilescu: *Ioan Codru-Drăgușanu și folclorul.*

3. Ioan Albescu: *Urme străvechi la ceremoniile de nuntă din jurul Sibiului.*

4. Cornel Arion: *Din folclorul muzical al satului Rucăr.*

5. Gheorghe Pavelescu: *Barbu Delavrancea și folclorul.*

6. Cornel Irîmie: *Pivele și vîltorile* (Contribuții la istoria culturii materiale din sudul Transilvaniei).

7. Misch Orend: *Obiceiurile de nuntă la sașii din Transilvania.*

8. Gheorghe Șerban-Cornilă: *Din temele strigăturilor noastre.* Unele din aceste cercetări au apărut în noua colecție folclorică și etnografică inaugurată la Sibiu.

Dintre acestea semnalăm:

Cornel Irîmie: *Pivele și vîltorile din marginea Sibiului și de pe valea Sebeșului* — 48 p.

Herbert Hoffman: *Din istoria și tehnica artei ceramice sătești din Transilvania* — 42 p.

Julius Bielz: a) *Manufacturile de ceramică fină din Transilvania.*

b) *I. M. Stock un portretist transilvănean.*

c) *Statuetele de plumb ale lui Raphael Donner de la Muzeul*

Bruckenthal — 66.

Nicolae Dunăre: *Specificul etnografic al Cîmpiei Ardealului.*

Veturia Jugăreanu: *Crimpeie de cultură din sec. al XV-lea oglindită în colecția de incunabile a Bibliotecii Bruckenthal din Sibiu și Ghidul secției de artă populară a Muzeului Bruckenthal.*

Trebuie subliniată de asemenea activitatea rodnică a folcloriștilor sași care reiau astfel o veche tradiție de peste un veac.

Această rodnică activitate este rezultatul unei fericite imbinări a eforturilor depuse de Societatea de științe istorice și filologice și a colectivului științific de la Muzeul Bruckenthal ce se afirmă

din nou, după o întrerupere de câțiva ani și mai nou a secției de științe sociale a Academiei R.P.R. de curînd înființată. Sibiul dovedește astfel, prin valorificarea tradițiilor sale culturale, pe plan istoric și filologic, folcloric și etnografic, că a rămas mai departe un centru de răspîndire a culturii.

S.-C. S.

Din activitatea folclorică a studenților conservatorului « Gh. Dima » din Cluj

Cercurile științifice oferă studenților din instituțiile noastre de învățămînt superior posibilitatea de a face primii pași pe drumul greu dar plin de roade al științei. Activitatea în aceste cercuri este pentru cei ce se dedică cercetărilor, un fel de inițiere ce ar merita poate mai multă atenție și sprijin din partea institutelor de cercetări științifice. În domeniul folcloristicii numărul cercurilor studențești este, după cît știm, foarte redus căci folclorul ca disciplină de sine stătătoare nu se predă deocamdată decît la conservatoarele de muzică. Cu atît mai mult merită deci să fie subliniată din partea noastră, activitatea cercului folcloric de la Conservatorul « Gh. Dima » din Cluj.

La Conservatorul din Cluj cercurile științifice studențești s-au înființat încă din 1952—1953. Dintre cei porniți atunci cu elan unii au rămas pe drum ba chiar unele cercuri și-au încetat activitatea. Cei ce au perseverat însă au ajuns la sfîrșitul anului 1956 să-și vadă primul rod public al străduințelor.

Broșura: *Din activitatea cercurilor științifice a Conservatorului de muzică « Gh. Dima » — A. « Gh. Dima » zenekonzervatorium tudományos Köreinek munkásságából. Cluj — Kolozsvár 1956*, cuprinde în 28 pagini 4 din cele mai bune lucrări susținute de membrii cercurilor. Activitatea științifică a studenților s-a desfășurat mai cu seamă în domeniile muzicologiei, criticii, pedagogiei și folclorului iar lucrările publicate au fost în așa fel alese încît să dea o imagine generală a acestei activități. Lucrările au fost publicate în limba romînă, sau în limba maghiară, după cum au fost prezentate de studenții uneia sau a celeilalte secții a Conservatorului « Gh. Dima ».

Introducerea a fost scrisă de Angi István student în anul III secția dirijat coral și publicată în limba romînă și în limba maghiară. Ea arată că « datorită muncii în aceste asociații, studenților li se ascute discernămîntul critic, li se desăvîrșește metoda de muncă și cercetare științifică, scutindu-i de șabloane și rutină făcîndu-i să depășească cadrul manualului ». Citînd introducerea și apoi lucrările din broșură nu-ți pare îndepărtată perspectiva cînd rezultatele acestei munci se vor arăta și sub altă formă cînd « datorită valorii ei, munca studențească va depăși oarecum cadrul scolastic, încercînd să devină o muncă folositoare marilor mase de iubitori ai culturii ». [În prima lucrare Vasile Herman prezintă unele aspecte ale activității cultural-artistice ale conservatorului Gh. Dima. Tăranu Cornel prezintă apoi Simfonia a X-a de Șostacovici iar Terényi Ede analizează șase coruri pentru copii de Béla Bartók]. Din activitatea cercului de folclor al secției maghiare Almási István prezintă culegerea de cîntece populare făcută la Lopadea Nouă, raionul Aiud « Népdalguyjtés Magyarlapádon » [Culegere de cîntece populare la Lopadea Nouă] (p. 9—14). Numărul culegerilor făcute de cercul studențesc și cantitatea melodiilor culese nu este mare. Ele arată totuși că de la înființarea lui, acest cerc a avut o activitate permanentă și susținută. Activitatea membrilor cercului a cuprins, cum era și natural, o parte de desăvîrșire a pregătirii profesionale căci s-a dovedit că pentru studenții secțiilor de pedagogie și dirijat de cor, de unde s-au recrutat cei mai mulți, orele de folclor prevăzute în programul de învățămînt n-au fost suficiente ca să le dea cunoștințele folcloristice necesare muncii de cercetare.

Cercul de folclor al secției maghiare a îmbogățit cu aproape 500 noi melodii colecțiile de muzică populară maghiară. Printre culegerile făcute de acest cerc un loc aparte ocupă cea din Lopadea Nouă atît datorită numărului melodiilor culese cît și valorii acestui material. Secția din Cluj a Institutului de Folclor a început să cerceteze muzica populară maghiară din ținutul Aiudului în 1945. În același an și apoi în 1955, cercul folcloric a cules și el cea. 148, cîntece, 4 bocete și 13 piese instrumentale populare. Acest material oferă date importante pentru precizarea caracteristicilor dialectului muzical popular maghiar din ținutul Aiudului.

Lucrarea lui Almási István schițează pe scurt istoria și starea actuală a comunei Lopadea Nouă. Ea trece apoi la analiza melodiilor culese și prezintă din fiecare gen, din fiecare stil de cîntece unu sau două exemple. Cele 9 melodii care exemplifică lucrarea dau în linii mari caracterele esențiale ale melodicii populare din Lopadea Nouă. Lucrarea subliniază importanța pe care o au în repertoriul satului cele cîteva cîntece cu trei rînduri melodice care fără îndoială sînt de origine romînească. Aceste melodii aduc noi date pentru întregirea constatărilor făcute de Béla Bartók în legătură cu influențele reciproce dintre muzica populară romînă și cea maghiară.

Lucrarea lui Almási István ne dă convingerea că cercul folcloric al secției maghiare de la Conservatorul « Gh. Dima » s-a apropiat de ținta fixată cercurilor științifice studențești. Membrii lui

au cîștigat practica culegerii muzicii populare, și-au desăvîrșit tehnica de notare a melodiilor și au participat și la munca de clasare a materialului pe criterii muzicale. Aceste rezultate îmbucurătoare se datoresc și faptului că cercul a lucrat în strînsă colaborare cu un institut de cercetări științifice, cu secția din Cluj a Institutului de Folclor și a fost ajutat în munca lui de această secție. Cercul a făcut un important pas înainte și spre atingerea unui țel mai îndepărtat. Rodul muncii lui va fi pus în curînd în folosirea întregului popor. La Editura de stat pentru literatură și artă va apărea culegerea: « 55 Magyarlapádi népdal » [55 cîntece populare din Lopadea Nouă] alcătuită de membrii cercului folcloric în această comună.

Salutăm cu bucurie acest început și îi felicităm pe toți cei ce au contribuit la înfăptuirea lui. Acest salut se adresează și celor ce pe viitor vor asigura prosperarea acestei activități: membrilor cercurilor științifice studențești de la Conservatorul « Gh Dima ».

I. T. S.